

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 339.727.22 : 336.71 (477)

Руцишин Надія Михайлівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансово-економічної безпеки та банківського бізнесу
Львівський торговельно-економічний університет*

Руцишин Надежда Михайловна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансово-экономической безопасности и банковского бизнеса
Львовский торгово-экономический университет*

Rushchyshyn Nadiya

*PhD in Economics, Associate Professor of the
Department of Financial and Economic Security and Banking Business
Lviv University of Trade and Economics
ORCID: 0000-0002-1198-8582*

Мединська Тетяна Володимирівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, кредиту та страхування
Львівський торговельно-економічний університет*

Медынская Татьяна Владимировна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов, кредита и страхования
Львовский торгово-экономический университет*

Medynska Tetyana

*PhD in Economics, Associate Professor of the
Department of Finance, Credit and Insurance,
Lviv University of Trade and Economics
ORCID: 0000-0002-7998-4107*

Вінявська Віра Володимирівна

*магістр
Львівського торговельно-економічного університету*

Винявская Вера Владимировна

*магистр
Львовского торгового-экономического университета*

Vinyavska Vira

*Master's of the
Lviv University of Trade and Economics*

**ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ ТА
ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ
ИНОСТРАННЫЙ КАПИТАЛ В БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЕ УКРАИНЫ
И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ФИНАНСОВУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ
ГОСУДАРСТВА
FOREIGN CAPITAL IN THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE AND ITS
IMPACT ON THE STATE'S FINANCIAL SECURITY**

Анотація. В статті висвітлено значення іноземного капіталу в розвитку банківської системи України та його вплив на фінансову безпеку держави і розвиток національної економіки. Нарощення обсягів іноземного

капіталу в банківській системі є результатом посилення глобалізаційних процесів та інтеграції України до світової спільноти, що в свою чергу посилює загрози, які виникають на шляху проведення державою макроекономічної політики.

Наведено динаміку кількості діючих банківських установ загалом та банків з іноземним капіталом зокрема за останні п'ять років. Проаналізовано банки із 100% іноземним капіталом в Україні за країнами походження капіталу та їх власниками у відповідній динаміці. Здійснено оцінку структури іноземного капіталу банківської системи України за країнами походження. Досліджено динаміку власного капіталу банків України та власного капіталу іноземних банківських груп станом та його частку у загальній сукупності власного капіталу банків другого рівня банківської системи.

Окреслено позитивний та негативний вплив іноземного капіталу банків України на функціонування національної економіки та забезпечення фінансової безпеки держави.

З метою недопущення монополізації і надмірної концентрації впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи та забезпечення фінансової безпеки держави запропоновано: забезпечити належний рівень прозорості джерел надходження іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему; мінімізувати частку позабанківського грошового обігу шляхом досягнення європейського рівня монетизації національної економіки; на законодавчому рівні убезпечити захист українським банкам-кредиторам пріоритетних галузей національної економіки; забезпечити захист інтересів вкладників у банки з іноземним капіталом та вдосконалити механізм регулювання та процедури нагляду за діяльністю іноземних банків; удосконалити державну політику розвитку та підтримки

конкурентоспроможності національних банків; уникнути відтоку вітчизняного капіталу в умовах настання кризи через встановлення обмежень діяльності банків з іноземним капіталом.

Ключові слова: іноземний капітал, банки з іноземним капіталом, банківська система, фінансова безпека держави.

Анотація. В статті освітлено значення іноземного капіталу в розвитку банківської системи України і його вплив на фінансову безпеку держави і розвиток національної економіки. Збільшення обсягів іноземного капіталу в банківській системі є результатом посилення глобалізаційних процесів і інтеграції України в мирове суспільство, що в свою чергу посилює загрози, які виникають на шляху проведення державою макроекономічної політики.

Приведена динаміка кількості діючих банківських установ в цілому і банків з іноземним капіталом в частині за останні п'ять років. Проаналізовані банки з 100% іноземним капіталом в Україні за країнами походження капіталу і їх власниками в відповідній динаміці. Здійснено оцінку структури іноземного капіталу банківської системи України за країнами походження. Досліджено динаміку власного капіталу банків України і власного капіталу іноземних банківських груп станом і його частку в загальній сукупності власного капіталу банків другого рівня банківської системи.

Визначено позитивне і негативне вплив іноземного капіталу банків України на функціонування національної економіки і забезпечення фінансової безпеки держави.

С метою уникнення монополізації і надмірної концентрації

влияния иностранного капитала на функционирование банковской системы и обеспечения финансовой безопасности государства предложено: обеспечить надлежащий уровень прозрачности источников поступления иностранного капитала в отечественную банковскую систему; минимизировать долю внебанковского денежного обращения путем достижения европейского уровня монетизации национальной экономики; на законодательном уровне обезопасить защиту украинским банкам-кредиторам приоритетных отраслей национальной экономики; обеспечить защиту интересов вкладчиков в банки с иностранным капиталом и усовершенствовать механизм регулирования и процедуры надзора за деятельностью иностранных банков; усовершенствовать государственную политику развития и поддержки конкурентоспособности национальных банков; избежать оттока российского капитала в условиях наступления кризиса путем установления ограничений деятельности банков с иностранным капиталом.

Ключевые слова: *иностраный капитал, банки с иностранным капиталом, банковская система, финансовая безопасность государства.*

Summary. *The article highlights the importance of foreign capital in the development of the banking system of Ukraine and its impact on the financial security of the state and the development of the national economy. The increase in the amount of foreign capital in the banking system is the result of the strengthening of globalization processes and the integration of Ukraine into the world community, which in turn increases the threats that arise on the way of the state macroeconomic policy.*

The dynamics of the number of operating banking institutions as a whole and of banks with foreign capital in particular over the last five years are presented.

Banks with 100% foreign capital in Ukraine by countries of origin and their owners in the corresponding dynamics are analyzed. The foreign capital structure of the banking system of Ukraine by countries of origin has been evaluated. The dynamics of equity of banks of Ukraine and equity of foreign banking groups by state and its share in the total equity of banks of the second tier of the banking system are investigated.

The positive and negative influence of the foreign capital of the banks of Ukraine on the functioning of the national economy and ensuring the financial security of the state are outlined.

In order to prevent the monopolization and excessive concentration of the influence of foreign capital on the functioning of the banking system and ensure the financial security of the state, it is proposed to: ensure an adequate level of transparency of sources of foreign capital inflow into the domestic banking system; minimize the share of non-bank money circulation by reaching the European level of monetization of the national economy; to ensure, at the legislative level, the protection of the Ukrainian creditor banks in priority sectors of the national economy; to protect the interests of depositors in banks with foreign capital and improve the regulatory mechanism and procedures for supervision of foreign banks; to improve the state policy of development and maintenance of competitiveness of national banks; to avoid outflow of domestic capital in a crisis, by setting restrictions on the activities of banks with foreign capital.

Key words: *foreign capital, banks with foreign capital, banking system, financial security of the state.*

Постановка проблеми. Важливу роль у зміцненні фінансової безпеки та соціально-економічного розвитку держави відіграє банківська система функціонування якої сприяє акумуляції фінансових ресурсів та їх

спрямування в національну економіку, покращенню якості банківських продуктів і послуг й їх доступності. В умовах сьогодення, банківська система України перебуває під впливом економічних, політичних кризових явищ та глобальних змін у світовій фінансовій системі. Залучення іноземного капіталу в вітчизняну банківську систему зумовлено обмеженістю власних ресурсів, фінансовою нестабільністю, зниженню довіри до банків і необхідністю підвищення їх капіталізації.

Питання впливу іноземного капіталу в банківській системі на фінансову безпеку держави залишаються актуальними і потребують подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань участі іноземного капіталу в банківській системі України займалися такі вітчизняні науковці: Бугель Ю. [2], Петрашко Л. [5], Пурій Г. [3], Цівина М. [5]. Значна увага вчених зосереджена на перевагах та недоліках у функціонуванні діяльності банків з іноземним капіталом в Україні. Проте, питання впливу іноземного капіталу в банківській системі на фінансову безпеку держави потребує глибшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідження впливу банків з іноземним капіталом на функціонування банківської системи України та окреслення напрямів забезпечення фінансової безпеки держави й розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Участь іноземного капіталу відіграє важливу роль у розвитку банківської системи та економіки будь-якої країни. Адже в останні роки іноземний капітал у переважній більшості країн світу є важливим джерелом фінансування економіки. За умов нестабільного розвитку економіки України, спричиненого переважно відсутністю стабільних джерел фінансування, присутність іноземного капіталу в

банківській системі України дає можливість залучати необхідні ресурси на внутрішні фінансові ринки.

Нарощення обсягів іноземного капіталу в банківській системі є результатом посилення глобалізаційних процесів та інтеграції України до світової спільноти, що в свою чергу посилює загрози, які виникають на шляху проведення державою макроекономічної політики.

На сьогодні банки з іноземним капіталом займають провідні позиції на українському ринку банківських послуг, створюючи значну конкуренцію для вітчизняних банківських структур.

Динаміка кількості діючих банківських установ загалом та банків з іноземним капіталом зокрема на початок 2015-2019 рр. зображено на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка зміни кількості банків з іноземним капіталом України на початок 2015-2019 рр.

Джерело: складено авторами за даними <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>

За даними рис. 1 спостерігаємо, що протягом п'яти років кількість банків суттєво скоротилась. Станом на 01.01.2015 року в Україні діяло 163 банківських установ на основі ліцензії Національного банку України, з них –

51 банк з іноземним капіталом, у т. ч. 19 банків зі 100 % іноземним капіталом. Відзначимо, що у порівнянні з 2018 роком кількість банківських установ зменшилася до 77 банків (з них – 37 банки з іноземним капіталом, у т. ч. 21 банк зі 100 % іноземним капіталом).

Дане скорочення відбувалось в основному за рахунок ліквідації банків з приватним капіталом. Ліквідація низки проблемних банків, з одного боку, позитивно впливає на прозорість банківської системи, а з іншого – призводить до погіршення конкурентного середовища та умов надання банківських послуг у зв'язку із суттєвим зменшенням кількості учасників банківського сектору.

Серед найбільш прибуткових за підсумком останніх років були такі банки з іноземним капіталом: Райффайзен Банк Аваль, Укрсиббанк та Креді Агріколь Банк. На топ-3 найбільш прибуткових банків припадало 44,2 % загального обсягу прибутку, отриманого банківської системи України [1, с. 342]. Не зважаючи на це, в Україні має місце тенденція до зменшення кількості банківських установ з вітчизняним капіталом, що стосується банків з іноземним капіталом у т. ч. зі 100 % іноземним капіталом, то їх кількість незначно змінилася.

Більш чутливими до змін виявилися банки зі 100 % іноземним капіталом: не зважаючи на те, що їх кількість не змінилася у 2015-2016 рр. (17 банків) у порівнянні з 2014 роком (19 банків), проте, варто відмітити, що впродовж 2018 року їх кількість становила 21 банк. Проте, починаючи з 2014 року спостерігалася тенденція до скорочення їх кількості.

Присутність іноземних банків для України має як позитивні, так і негативні наслідки. До позитивних моментів належать: запровадження зарубіжного досвіду ведення банківського бізнесу, методів управління банківською діяльністю із використанням сучасних ІТ-технологій;

запровадження міжнародного досвіду фінансового оздоровлення, реорганізації та реструктуризації банків, що набуває дуже важливого значення в умовах фінансової кризи [2, с. 624]; підвищення якості системи управління банківськими ризиками; збільшення джерел фінансування банківської діяльності та стабільності їх надходжень; урізноманітнення банківських продуктів і послуг та підвищення якості обслуговування клієнтів; підвищення рівня кваліфікації банківських працівників з метою мінімізації та усунення банківських ризиків.

До основних негативних наслідків функціонування іноземних банків в Україні можна віднести те, що їхня присутність може послабити позиції ще недостатньо розвиненої банківської системи нашої країни. Вихід із ринку значної кількості банків з українським капіталом призвів до зростання частки банків іноземних банківських груп.

Іноземні банки виходячи на ринки країн, які розвиваються, не поспішають із впровадженням нових послуг та зниженням процентних ставок за кредитами. Основна мета їхньої діяльності полягає у встановленні контролю за фінансовими потоками та платоспроможністю банківської системи, в яку вони інтегруються [3, с. 260].

Наявність іноземного капіталу у структурі банківської системи України у найближчій перспективі не призведе до здешевлення кредитних ресурсів для реального сектору економіки та до залучення прямих інвестицій у пріоритетні галузі економіки, а спровокує певні фрагментарні процеси, які заважатимуть подальшому розвитку вітчизняного банківського сектору.

Перелік основних банків із 100% іноземним капіталом в Україні, країни походження капіталу та їх власники станом на 01.01.2019 року наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Основні банки із 100% іноземним капіталом в Україні (країни походження капіталу та їх власники) станом на 01.01.2019 року

№	Банк	Країна походження капіталу	Власники банку
1.	АТ "Райффайзен Банк Аваль"	Австрія, ЄБРР	30% – Європейський банк реконструкції та розвитку, 68,28% – Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ (Австрія)
2.	АТ "АЛЬФА-БАНК"	Змішаний	Фізичні особи: Ізраїль, Російська федерація, Італія, Ліхтенштейн
3.	АТ "УКРСОЦБАНК"		Фізичні особи: Ізраїль, РФ, Італія
4	АТ "УКРСИББАНК"	Франція, ЄБРР	60% – Публічне акціонерне товариство «БНП Паріба» Фпанція, 40% – ЄБРР
5	АТ "ОТП БАНК"	Угорщина	100% ВАТ ОТП Банк
6	АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	Франція	100% – АТ КРЕДІ АГРІКОЛЬ Ес
7	АТ "СІТІБАНК"	США	100% – Сітігруп Інк США
8	АТ "Дойче Банк ДБУ"	Німеччина	100% – Дойче Банк Акцієнгезельшафт
9	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"		89,32% – ПроКредит Холдинг АГ, 21,05% – Федеративна Республіка Німеччина в особі федерального Уряду
10	АТ "КРЕДОБАНК"	Польща	100% – Польський акціонерний банк «Загальна ощадна каса»
11	АТ "Ідея Банк"		100% – ГЕТІН ХОЛДІНГ

Джерело: складено авторами за даними [4]

Станом на 1 січня 2019 р. кількість банківських установ, капітал яких належить іноземним країнам, становила 21, країною походження іноземного капіталу основних банківських установ є: Австрія, Франція, Угорщина, США, Німеччина; Польща. Значну частку у структурі становлять банки за участю капіталу Європейського Союзу.

Структура капіталу банківської системи України за країнами походження на 01.01.2019 р. зображена на рис. 2. Розглядаючи структуру іноземного капіталу в банківській системі України за країнами походження спостерігається найбільша частка російських інвесторів.

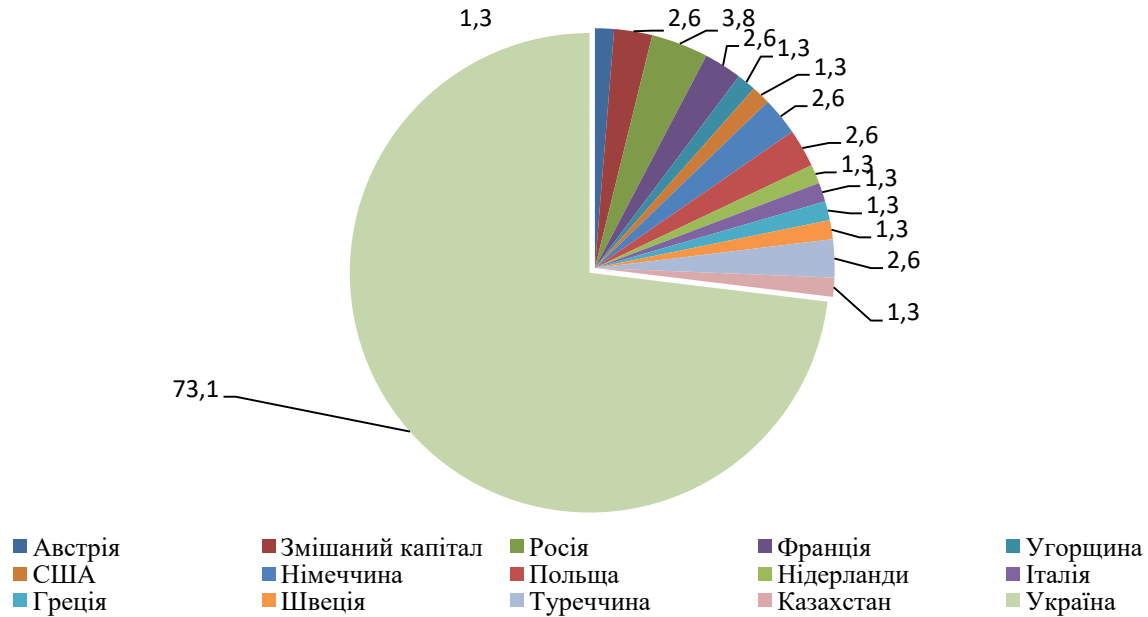

Рис. 2. Структура іноземного капіталу банківської системи України за країнами походження на 01.01.2019 р. (%)

Джерело: складено авторами за даними <http://rurik.com.ua>

Основним показником рівня розвитку банків є власний капітал. Проведемо оцінку динаміки власного капіталу банків України та власного капіталу іноземних банківських груп на початок 2015-2019 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка власного капіталу банків України та власного капіталу іноземних банківських груп станом на початок 2015-2019 рр.

Показники	Станом на початок року					Відхилення (+,-), 2015/2019 рр.
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	
Власний капіталу банків України, млн.грн.	148063	94914	124674	159852	145741	-2322
в тому числі: власний капіталу банків іноземних банківських груп, млн.грн	40401	32575	63296	51834	60406	20005

Джерело: складено авторами за даними <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>

Як свідчать дані табл. 2 у 2018 році власний капітал банків України

зменшився на 2322 млн. грн. порівняно з 2014 роком, це пов'язано з тим, що деякі банки у 2018 році отримали збитки. Поряд з цим, спостерігаємо зростання суми власного капіталу банків іноземних банківських груп за останні п'ять років з 40401 млн. грн. на 01.01.2015 р. до 60406 млн. грн. на 01.01.2019 р., тобто на 20005 млн. грн.

Розглянемо динаміку питомої ваги власного капіталу банків іноземних банківських груп у власному капіталі банків України на початок 2015-2019 рр., яка зображена на рис. 3.

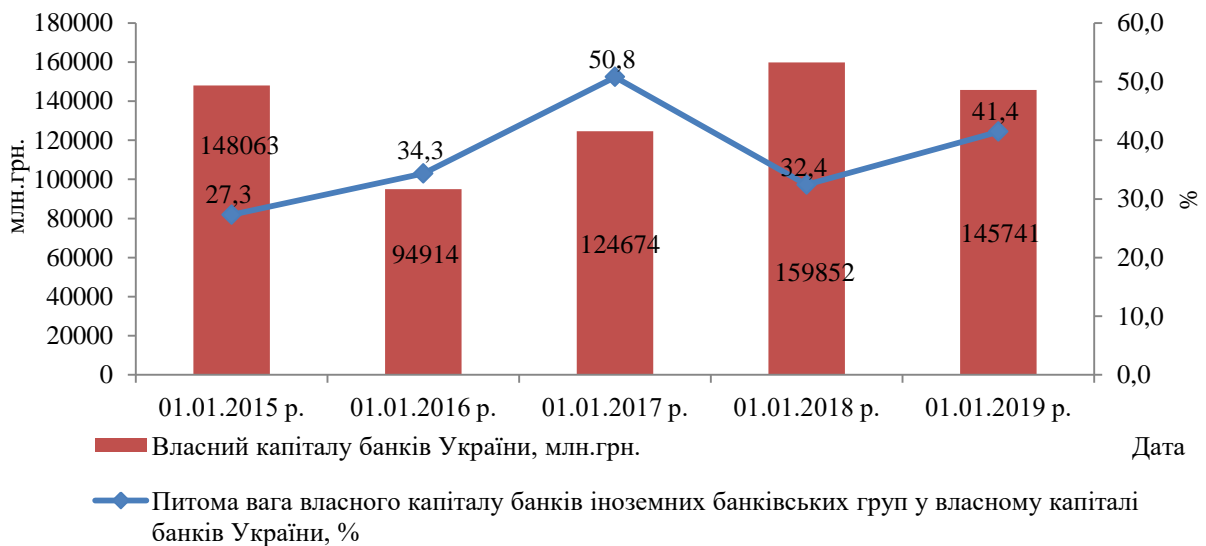

Рис. 3. Динаміка питомої ваги власного капіталу банків іноземних банківських груп у власному капіталі банків України станом на початок 2015-2019 рр.

Джерело: складено авторами за даними <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>

За даними рис. 3, спостерігаємо, що у банківській системі України найбільша частка власного капіталу банків іноземних груп становила 50,8 % на 01.01.2017 р. За останні п'ять років спостерігаємо зростання питомої ваги власного капіталу банків іноземних банківських груп у власному капіталі банків України з 27,3 % на 01.01.2015 р. до 41,4 % на 01.01.2019 р. Це спричинено суттєвим підвищення ролі банків іноземних банківських груп, які активно зміцнюють свої ринкові позиції у банківській системі України.

Оцінюючи роль іноземного капіталу в українській банківській системі, необхідно відзначити його позитивний вплив на функціонування національної економіки та забезпечення фінансової безпеки держави: прискорення розвитку банківського сектору та його диверсифікація сприяє розвитку фінансовому ринку; посилення конкуренції в банківському секторі та підвищення якості обслуговування клієнтів; подальша монетизація економіки та абсорбація додаткових грошових ресурсів у банківській системі; підвищення рівня кредитування економіки як передумови необхідних структурних перетворень; зменшення впливу внутрішніх факторів на стабільність функціонування банківської системи; покращення міжнародних фінансових рейтингів України та підвищення рівня іноземних інвестицій; активізація участі в об'єктивних світових глобальних процесах з можливістю недопущення їх негативних впливів для вітчизняного банківського сектору; залучення іноземного капіталу буде сприяти зменшенню корупції, легалізації заробітної плати, а отже, й збільшенню соціальних відрахувань [5, с. 183].

Негативний вплив та загрози присутності іноземного капіталу в банківській системі на національну економіку та фінансову безпеку держави: залежність вітчизняних підприємств стратегічних галузей національної економіки від кредитних ресурсів банків з іноземним; загроза фінансовій безпеці держави через узалежнення вітчизняної банківської системи від міжнародних фінансових ринків; виведення коштів через офшорні компанії і банківські установи в умовах активної експансії іноземних банків може призвести до відтоку капіталу з національної економіки; доступність іноземних банків до міжнародних фінансових ринків збільшення валютних операцій та операцій з іноземними активами іноземних банків на міжнародних фінансових ринках може призвести до виведення капіталу з країни.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дослідивши роль іноземного капіталу в банківській системі України, відзначивши його позитивний та негативний вплив на функціонування національної економіки та забезпечення фінансової безпеки держави, ми прийшли до відповідних висновків.

З метою недопущення монополізації та надмірної концентрації впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи та забезпечення фінансової безпеки держави необхідно: забезпечити належний рівень прозорості джерел надходження іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему; мінімізувати частку позабанківського грошового обігу шляхом досягнення європейського рівня монетизації національної економіки; на законодавчому рівні убезпечити захист українським банкам-кредиторам пріоритетних галузей національної економіки; забезпечити захист інтересів вкладників у банки з іноземним капіталом та вдосконалити механізм регулювання та процедури нагляду за діяльністю іноземних банків; удосконалити державну політику розвитку та підтримки конкурентоспроможності національних банків; уникнути відтоку вітчизняного капіталу в умовах настання кризи через встановлення обмежень діяльності банків з іноземним капіталом.

Література

1. Руцишин Н. М., Мединська Т. В., Лихна С. П. Трансформація банківського сектору національної економіки в умовах сучасних викликів. Інфраструктура ринку. Електронний науково-практичний журнал. 2019. Вип. 27. С. 337-344.
2. Бугель Ю. В. Проблеми розвитку банківської системи в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 9. С. 623-626.

3. Пурій Г. М. Активізація інвестиційної діяльності банківської системи в контексті розвитку глобалізації. Науковий вісник НЛТУ України. Збірник науково-технічних праць. 2009. Вип. 19.12. С. 255-263.
4. Довідник банківських установ України. URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/bankdict/search>.
5. Петрашко Л. П., Цівина М. С. Стратегії виходу міжнародних банківських груп на зарубіжні фінансові ринки. Стратегія розвитку України. 2014. № 1. С. 180-184.

References

1. Rushchyshyn N. M., Medynska T. V., Lykhna S. P. Transformatsiia bankivskoho sektoru natsionalnoi ekonomiky v umovakh suchasnykh vyklykiv. Infrastruktura rynku. Elektronnyi naukovo-praktychnyi zhurnal. 2019. Vyp. 27. S. 337-344.
2. Buhel Yu. V. Problemy rozvytku bankivskoi systemy v Ukraini. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. 2016. Vyp. 9. S. 623-626.
3. Purii H. M. Aktyvizatsiia investytsiinoi diialnosti bankivskoi systemy v konteksti rozvytku hlobalizatsii. Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. Zbirnyk naukovo-tekhnichnykh prats. 2009. Vyp. 19.12. С. 255-263.
4. Dovidnyk bankivskykh ustanov Ukrainy. URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/bankdict/search>.
5. Petrashko L. P., Tsivyna M. S. Stratehii vykhodu mizhnarodnykh bankivskykh hrup na zarubizhni finansovi rynky. Stratehiia rozvytku Ukrainy. 2014. № 1. S. 180-184.